

Register över suppliker från 1700-talets Närke och Värmland

Suppliker är ansökningar eller böneskrifter från undersåtar till överheten.

Registret innehåller uppgifter om suppliker som inkommit till landshövdingen i Örebro län under 1700-talet och bevarats i Örebro länsstyrelses arkiv.

Under största delen av århundradet omfattade länet även Värmland och hette Närkes och Värmlands län. 1779 blev Värmland och Närke var sitt län, det sistnämnda under namnet Örebro län. Precis som nu ingick under 1700-talet också ett hörn av Västmanland i Örebro län.

Syfte

Suppliker används allt flitigare av forskare i både Sverige och andra länder men för många är det fortfarande ett okänt källmaterial. Eftersom det rör sig om handlingar som innehåller stora mängder information om grundläggande saker i människors liv, exempelvis försörjning, egendom och konflikter, och som dessutom är rika på personuppgifter är det värdefullt att sprida kunskapen om dessa källor till fler tänkbara intressenter.

Syftet med registret är att förmedla information om supplikmål och erbjuda en ingång till materialet genom att presentera ett större antal exempel. Redan de registrerade uppgifterna ger en uppfattning om vad supplikmaterialet kan innehålla och med hjälp av hänvisningarna till volymer och bild-id kan man också enkelt söka sig fram till själva handlingarna.

Supplikmaterialet är många gånger rörigt och komplicerat och ett enda supplikmål kan innehålla stora informationsmängder. Detta gör det svårt att på ett rättvisande sätt sammanfatta innebörden i vissa skrivelser. Registrets uppgifter ska därför snarare ses som en hjälp att närma sig materialet och hitta in i det än som en fullständig redogörelse av innehållet i supplikmålen. Registreringen har skett på ett källnära sätt utan att skapa mer övergripande kategorier för t.ex. ärendetyper eller parternas sociala hemvist. Avsikten är genomgående att leda in användaren till själva supplikmaterialet, inte att erbjuda grund för analys utifrån enbart registeruppgifterna.

Supplikmål

En supplik ingår i ett sammanhang av dokument som kan vara sammanhållna eller utspridda. I de arkivserier som ligger till grund för registret är de i princip sammanhållna, vilket gör att man får del av hela dokumentationen i ärendet, *supplikmålet*. Ett supplikmål kan bestå av följande:

- själva suppliken (ansökan)
- bilagor till suppliken (t.ex. intyg, utdrag ur domböcker, avskrifter av tidigare suppliker)
- uppgift om kommunikationsresolution, alltså beslut att suppliken ska ”kommuniceras” (förmedlas) till sökandens motpart samt uppgift om att så skett
- förklaring/ar från motparten, d.v.s. en skrift där motparten bemöter sökandens påståenden
- påminnelse från sökanden, som svar på motpartens förklaring
- förklaring/ar från statliga tjänstemän som fått i uppdrag att ta fram ytterligare upplysningar i ärendet

Alla delar finns inte i alla supplikmål, ibland för att de aldrig varit aktuella och andra gånger för att dokument har förkommit. Vissa inlagor finns bara i form av kopior och ibland kan faktiskt själva suppliken saknas. I många fall är dock dokumentationen för hela supplikmålet bevarad, vilket möjliggör en överblick över målet, parternas olika synpunkter och hur ärendet blivit behandlat. Notera dock att handlingarna sällan ligger i kronologisk ordning och ofta är inlagda i varandra så att sidorna i ett dokument inte alltid ligger i följd i den digitala volymen.

Registrets innehåll

Registret består av 1279 poster gällande enskilt registrerade dokument, fördelade på 789 supplikmål.

Följande uppgifter är registrerade:

- namn, titel och boendeort för sökande och motpart/er
- i förekommande fall namn, titel och boendeort för anlita skrivare eller ombud
- ärende (Vad är det avsändaren vill?)
- typer av dokument som ingår i supplikmålet (ansökan, bilaga, förklaring eller påminnelse)
- tid för dokumentens tillkomst

Här finns inte bara ett rikt källmaterial för den som forskar om exempelvis försörjning och levnadsvillkor, krigets effekter på lokalsamhällen och människor, skuldförbindelser, politisk kultur eller den lokala administrationens vardag under 1700-talet. Också den som är intresserad av personforskning eller en Orts historia har mycket att hämta. Du som släkt- eller hembygdsforskar inom Örebro (Närkes och Värmlands) län, sök efter dina släktingar eller de platser som intresserar dig; kanske får du napp och finner information som du annars inte skulle komma åt.

Vilken är källan?

Supplikmål ur följande volymer ingår i registret:

Länsstyrelsen i Örebro län, landskansliet I

- volym D III ba:1 (Suppliker från härader, bergslag och socknar 1645–1790, registrerat fr.o.m. 1700)
- volym D III bb:4–11 (Suppliker från byalag och enskilda 1691–1800, registrerat fr.o.m. 1700)

Länsstyrelsen i Örebro län, landskontoret I

- volym D III:2 och 7 (Skrivelser från enskilda personer och menigheter 1719–1720 resp. 1730–1736)

I urvalet har vi prioriterat supplikerna från folkets breda lager och registrerat samtliga landskansliets allmogesuppliker från 1700-talet. Supplikmålen i landskansliets serier med ståndspersoners brev och suppliker ingår däremot inte i registret. Den som är intresserad av ståndspersoners supplikmål kan dock glädjas över att samtliga dessa supplikvolymer från 1600- och 1700-talet finns tillgängliga i digital form (Länsstyrelsen i Örebro län, landskansliet I, serie D III aa och D III ab). Till serie D III aa hör också ett personregister som finns tillgängligt på expeditionen på Riksarkivet i Uppsala samt digitalt via NAD.

Digitalt tillgänglig är också en serie med ”överblivna” (ej avslutade) supplikmål 1728–1766 (Länsstyrelsen i Örebro län, landskansliet I, serie D III c). För de flesta åren finns namnregister över supplikernas avsändare i volymerna. Denna serie ingår inte i registret.

Även i länsstyrelsens andra del, landskontoret, som i huvudsak sysslade med skatteuppbörd och militära frågor, finns suppliker bevarade. Där är de inte uppdelade efter avsändarens sociala tillhörighet utan alla ligger i en serie. Registret innehåller supplikmålen ur två volymer i landskontoret, gällande åren 1719–1720 samt 1730–1736.

Registrets tillkomst

Registret är upprättat vid Riksarkivet, Landsarkivet i Uppsala, inom ramen för Digarvprojektet *Att tilltala överheten. Suppliker som kulturarv och källa till kunskap*, vilket är ett samarbete mellan Uppsala universitet och Riksarkivet.

Så här har vi registrerat

Post-id: Varje post omfattar ett dokument, ibland med bilagor. Post-id är en unik beteckning (volymbeteckning och löpnummer) som skapats vid registreringen för att identifiera det enskilda dokumentet.

Arkivinformation

Arkiv: Arkivbildare, delarkiv samt referenskod i Nationella Arkivdatabasen (NAD).

Volym: Volymbeteckning.

Bild-id: Hänvisning till bild-id för dokumentets första sida i den digitala volymen.

Dokumenten

Dokumenttyp: Här anges vilken typ av dokument det rör sig om: ansökan, förklaring eller påminnelse. Förklaringar från motparter är registrerade som egna poster medan förklaringar från tjänstemän ligger som bilagor.

Supplikmål: Löpnummer för de supplikmål som de enskilda dokumenten ingår i. Oftast, men inte alltid, ligger dokumenten tillsammans i volymen. Numreringen skapades vid registrering och finns inte i källan.

Datum: I första hand används dokumentets egen datering. Det är dock vanligt att ansökningar, förklaringar och påminnelser saknar datering. Datum åtföljt av en asterisk (*) betyder att skrivelsen är odaterad och det angivna datumet utgörs då av den datumuppgift på dokumentet eller i supplikmålet i övrigt som ligger närmast efter skrivelsens tillkomst. Detta innebär i första hand datumet för betalning av charta sigillata-avgiften, i andra hand länsstyrelsens anteckning om när skrivelsen inkom dit och i tredje hand datum för tidigaste åtgärden som länsstyrelsen vidtagit rörande skrivelsen. När dateringen anges med ett eller flera årtal saknas datering helt och ett tidsspänn för dokumentets tillkomst har uppskattats utifrån övrig information i supplikmålet.

Ärende: Här beskrivs det huvudsakliga innehållet i varje ansökan, med andra ord vad avsändaren eller avsändarna anhåller om. Innehållet i förklaringar och påminnelser har normalt inte registrerats. Undantaget är de supplikmål där ansökan saknas, då supplikmålets tema angivits i posten för en förklaring eller en påminnelse, detta för att registret ska ge indikation om ärendet för samtliga supplikmål som ingår.

Bilagor: Här framgår vilka dokument som bifogats respektive skrivelse med datum för bilagan (om det anges) och bildnummer för dess första sida. (Där olika sidor av en bilaga finns vitt spridda i en volym har både första och sista sidans bildnummer angivits.) Det kan t.ex. röra sig om attester (intyg), avskrifter av domar, kvittenser, förteckningar över skulder och till och med kopior av andra suppliker. Som bilagor registreras även rapporter från tjänstemän som begärts in av länsstyrelsen. I vissa fall har bilagor, då de varit många, inte registrerats enskilt utan i klump. Det förekommer att en originalansökan i ett supplikmål saknas men att en kopia av den bifogats en förklaring i målet eller en förnyad ansökan. Denna kopia har då dels registrerats som bilaga till förklaringen/den förnyade ansökan, dels som en egen post. Ibland råder viss oordning bland dokumenten, vilket kan skapa osäkerhet om vilken skrivelse en bilaga egentligen ska höra till. Detta betyder att registrets koppling mellan dokument och bilaga i vissa fall kan vara felaktig. I de fall då landshövdingens resolution ingår i supplikmålet noteras det i bilagekolumnen. Däremot registreras inte övriga delar av handläggningsprocessen såsom kommunikationsresolutioner och attester om levererad kommunikation.

Avsändare och motpart

Här har vi registrerat uppgifter om parterna i supplikmålen: avsändare (sökande) och motpart. All information finns inte alltid i supplikmålets dokument och ibland har ytterligare efterforskningar gjorts. I huvudsak har kyrkböcker, Anbytarforum m.fl. släktforskarforum, personhistoriska uppslagsverk samt adelsvapen.se använts. Informationen om enskilda personer har kontinuerligt kompletterats under projektets gång då nya uppgifter har dykt upp i nya supplikmål. I vissa fall kan det medföra att upplysningar om en person inte stämmer i förhållande till den tidpunkt då en skrivelse har lämnats in till länsstyrelsen, t.ex. att en titel eller boendeort har antecknats för en person för sent eller för tidigt. Vi har försökt undvika sådana felaktigheter så gott vi har kunnat men det är bra för registrets användare att vara medvetna om risken. Ibland har vi inte lyckats hitta all information om personerna och därför förekommer tomma fält. Upp till tre avsändare respektive motparter har registrerats. Om fler parter finns antecknade har ett urval gjorts för att få den bredaste spridningen, främst

vad gäller personernas hemvist och kön. I dessa fall finns det en anteckning i kolumnen *Anmärkningar* om hur många avsändare respektive motparter som förekommer totalt.

Förnamn/Efternamn: Här registreras de namn som respektive skrivelse är undertecknad med. Ibland har förnamnet tecknats endast med initial. 1700-talets stavning var inte standardiserad och ett och samma namn kunde stavas olika vid olika tillfällen. Vanliga namn har standardiserats; exempelvis står Pehr som Per, Chierstin som Kerstin, Carl som Karl, Erichsson som Eriksson. Undantag har gjorts för personer som är genomgående kända under förnamnet Carl; när de överallt stavas med C där man slår upp dem har även vi stavat dem med C. Det rör sig oftast om välkända adliga personer. Ersson och Olsson, egentligen kortformer av Eriksson och Olofsson, har fått stå kvar. För efternamn som är släktnamn (andra än patronymikon, alltså namn som slutar på –son eller –dotter) har den mest vedertagna stavningen nyttjats, som framförallt identifierat i personhistoriska uppslagsböcker och på forum för släktforskare. Användare gör klokt i att söka brett, på både Carl och Karl, Claes och Klas, Margareta och Greta, Olsdotter och Olofsdotter, Brink och Brinck, Levin och Levijn o.s.v.

Hemort: Om supplikmålet innehåller uppgift om hemort har detta antecknats här. Det kan t.ex. röra sig om en gård eller by, ett bruk, en stad eller ett bergslag. Det hjälpmedel som främst använts för att identifiera orter är Institutet för språk och folkminnets ortnamnsdatabas.

Hemsocken: Om supplikmålet innehåller uppgift om hemsocken, eller om rätt socken kunnat identifieras på annat sätt, antecknas den här. Observera att det för stadsbor många gånger bara anges att de bor i staden. I dessa fall har bara hemort och ingen hemsocken noterats. I fallet Ljusnarsbergs socken har detta namn använts trots att socknen på 1700-talet hette Nya Kopparbergs socken.

Titel: Om supplikmålet innehåller uppgift om titel så antecknas det här. Ofta gäller det yrkes- och ämbets titlar för män och titlar som anger civilstånd för kvinnor men även andra slags titlar förekommer.

Kön: Parternas kön (kvinna/man) har registrerats utifrån namn och titel.

Avsändare kollektiv och Motpart kollektiv: När supplikmålets parter presenterats som ett kollektiv registreras de här.

Grupp: Beteckning på gruppen, t.ex. en rote, ett dödsbo, ett hyttelag eller åbor/jordägare i ett visst område.

Socken: Gruppens sockentillhörighet/er.

Anmärkningar

Här återfinns upplysningar som kan vara till hjälp för att förstå respektive supplikmål och hitta rätt bland ingående dokument. Uppgifterna är av skiftande karaktär men de vanligaste typerna av information är följande: När avsändarna till ett dokument är fler än tre anges deras sammanlagda antal. I de fall där olika delar av ett dokument ligger långt ifrån varandra i den digitala volymen anges bildnummer för dokumentets sista sida eller sidor. Om vi funnit en tydlig koppling till ett annat registrerat supplikmål hänvisas till bildnummer för första sidan i äldsta ansökan i detta mål.